

Stratégia rozvoja výskumu Ekonomického ústavu SAV na roky 2018 – 2022

Predkladá: Vedecká rada Ekonomického ústavu SAV

Poslanie a vedecká profilácia ústavu

Ekonomický ústav SAV (ďalej Ústav) je vedeckou organizáciou základného a aplikovaného výskumu v oblasti ekonomických vied. Poslanie Ústavu spočíva v národohospodársky orientovanom výskume, ktorý hľadá odpovede na otázky o stave, fungovaní a smerovaní slovenskej ekonomiky, o využívaní a kultivácii jej potenciálu, o hľadaní ciest a prostriedkov znižovania rizík a ohrození a identifikovaní príležitostí jej rozvoja v podmienkach globalizácie a európskej integrácie. Usiluje pritom o účelné skĺbenie poznatkov základného a aplikovaného ekonomického výskumu pri analýze a koncepčnom riešení reálnych ekonomických problémov Slovenska a formulovaní východísk pre stratégie jeho sociálno-ekonomického rozvoja.

Vedecko-výskumná činnosť sa zameria:

- a) výskum globalizačných, integračných a adaptačných procesov vo svetovej a v európskej ekonomike.
- b) skúmanie hospodárskych politík vo vzťahu k stabilite a hospodárskemu rastu v SR v európskom kontexte.
- c) výskum procesov a politík ovplyvňujúcich fungovanie ekonomiky a situáciu regiónov, podnikov a domácností.
- d) výskum trendov svetového ekonomického myslenia a kvantitatívnych a kvalitatívnych metód výskumu.

V rámci uvedeného výskumného zamerania sa posilňuje štúdium smerovania európskej economickej integrácie a jej prepájanie so sociálnou a politickou integráciou z hľadiska záujmov Slovenska. Riešenie úloh, v ktorých sa realizuje uvedené výskumné zameranie by mali priniesť synergický efekt spočívajúci v príspevku Ústavu k teoretickým východiskám konvergencie slovenskej ekonomiky k európskym štandardom v súčasnej etape post-industriálneho rozvoja.

Uvedenú vedeckú profiláciu a zameranie výskumnej činnosti využije vedenie ústavu na vypracovanie výskumných programov oddelení na roky 2018 – 2022.

Projektová činnosť

Ústav je dlhodobo úspešný v získavaní vedeckých projektov financovaných z domácich súťažných zdrojov, najmä zo schém Vedeckej grantovej agentúry (VEGA) a Agentúry pre podporu výskumu a vývoja (APVV) a zdrojov EÚ (FP6, FP7, H2020). Z tohto titulu je potrebné tento pozitívny trend udržať aj v najbližšom období, a to s podmienkou zapojenia každého z vedeckých/výskumných pracovníkov Ústavu v aspoň jednom z domácich grantových projektov. Taktiež je dôležité, aby sa každý pracovník aktívne zapájal do prípravy projektových návrhov minimálne v domácich programových schémach.

Ústav sa zároveň zapája do medzinárodných grantových schém financovaných zo zdrojov EÚ (Siedmy rámcový program EÚ, Horizont 2020, projekty realizované na základe bilaterálnych zmlúv). Vo väčšine týchto projektov Ústav doteraz pôsobil ako jedna zo spoluriešiteľských organizácií (s výnimkou projektu ACE Phare).

S ohľadom na personálnu a kvalifikačnú štruktúru je potrebné, aby bola vynaložená široká podpora pre pracovníkov, aby aj naďalej boli schopní vstupovať do projektov medzinárodných vedeckých konzorcií. Z tohto titulu je dôležité, aby bol Ústav aktívne činný v medzinárodných sieťach, v rámci ktorých je možné aktívne vyhľadávanie a dohadovanie účasť vo vedeckých konzorciách uchádzajúcich sa o finančnú podporu z rozličných grantových schém. Podanie a úspešné riešenie aspoň jedného samostatného vedeckého projektu v rámci medzinárodných schém, v ktorom by Ústav vystupoval ako hlavný koordinátor a riešiteľ, by bolo vysoko pozitívne. Je dôležité, aby sa v rámci Ústavu vyvinula iniciatíva uchádzať sa aj o projekty financované Európskou výskumnou radou (ERC).

Nezanedbateľným zdrojom príjmov sú expertízne štúdie a hodnotenia politík pre orgány štátnej správy, pričom je možné skonštatovať, že v týchto aktivitách bol a je Ústav jeden z najúspešnejších v rámci domáceho výskumného priestoru. Z tohto titulu je dôležité, aby sa podarilo tento pozitívny trend udržať aj v nasledujúcich rokoch. Avšak vzhľadom na to, že väčšina týchto štúdií má prevažne krátkodobý charakter (1-2 roky) a je nesystematického charakteru, Ústav by sa mal pokúsiť uzatvoriť rámcové zmluvy o spolupráci dlhodobjšieho charakteru s vybranými inštitúciami orgánov štátnej správy.

V rámci infraštruktúry podpory projektovej činnosti je potrebné skonštatovať, že Ústav by do budúcnosti mal zintenzívniť koordináciu projektovej činnosti, a to jednak administratívne zabezpečenie manažovania jednotlivých projektov, ako aj aktívne vyhľadávanie projektových schém a potenciálnych projektových partnerov.

Publikačná činnosť

Súčasná publikačná výkonnosť Ústavu v sebe zahŕňa výstupy charakteru základného výskumu (publikácie v indexovaných časopisoch, vedecké monografie a pod.), ako aj aplikovaného výskumu (expertízne štúdie a pod.). Vzhľadom na vysokú aktivitu Ústavu pri riešení zadaní z hospodárskej praxe je však potrebné skonštatovať, že silnejšia orientácia Ústavu na aplikovaný výskum môže čiastočne oslabovať publikačnú aktivitu v oblasti základného a teoretického výskumu.

Pri riešení projektov aplikovaného výskumu, vypracovávaní expertíznych štúdií a hodnotení sú pritom jedným z výsledkov nové prístupy a riešenia, ktoré prispievajú k rozvoju nových poznatkov a ktoré často inšpirujú k základnému výskumu. Je preto žiaduce publikovať výsledky týchto výskumov vo vedeckých časopisoch, čo by viedlo k zvýšeniu podielu základného výskumu, ako aj počtu vedeckých výstupov. Ústav by preto do budúcnosti mal plánovať podporovať pracovníkov vo finalizácii výstupov aplikovaného výskumu do podoby akademických výstupov, a to jednak formou finančného ohodnotenia, ako aj aktívnou personálnou politikou. Posilnenie oblasti primárneho a teoretického výskumu na Ústave, a to jednak vo forme prezentácie výsledkov výskumu na akademickej pôde, ako aj v prenose najnovších teoretických poznatkov do sekundárneho výskumu, sa pritom bude spätne premietiť aj do zvýšenej kvality akademických výstupov Ústavu a jeho aktívnej účasti na spoločenskom diskurze.

Pre potreby dosiahnutia vyššie uvedených cieľov je nevyhnutné zavedenie transparentných a komplexných kritérií hodnotenia publikačnej činnosti a ostatných pracovných aktivít súvisiacich s vedeckou prácou. Správne nastavené kritéria hodnotenia, ktoré je zároveň nutné prepojiť

s finančným ohodnotením činnosti pracovníkov, je jedným z nástrojov zvyšovania motivácie a kvality publikačnej činnosti pracovníkov. Výsledky hodnotenia by mali byť publikované s pravidelnou periodicitou a mali by zahŕňať dlhšie časové obdobie, optimálne 5 rokov. Okrem pravidelného individuálneho vyhodnocovania činnosti všetkých pracovníkov Ústavu by najväčšie úspechy mali byť ohodnotené morálnym ocenením. Dôležité bude zaviesť do hodnotenia pracovníkov princíp kvality a nie kvantity výstupov. Dôležitým hodnotiacim kritériom musí byť aj citovanosť jednotlivých prác ako aj prínos v oblasti základného i aplikovaného výskumu. Dôležitým cieľom bude zvyšovanie kvality výskumu, pri ktorom musí byť kladený dôraz na zvyšovanie počtu publikácií v zahraničných indexovaných časopisoch (Scopus, Web of Science, Current Contents), s potenciálom možného prenikania do časopisov indexovaných v prvom kvartile v oblasti Ekonomie meraného podľa impact faktoru časopisu.

Reputácia Ekonomického časopisu, ako jediného indexovaného a impaktovaného časopisu ekonomického zamerania v domácom vedeckom prostredí vydávaného v spolupráci s Prognostickým ústavom, má pozitívny rastový trend, a to jednak na základe rastúceho impact faktoru časopisu, ako aj prostredníctvom diverzifikácie a internacionalizácie autorov publikovaných príspevkov. Do budúcnosti je potrebné tento pozitívny vzostupný trend ešte viac podporiť, a to prostredníctvom zvýšenia kvality recenzného konania rozšírením portfóliá recenzentov, ako aj internacionalizáciou Redakčnej rady. Treba však vidieť, že rast internacionalizácie časopisu (nárast počtu jeho zahraničných autorov) je spojený aj s istou tematickou marginalizáciou - znížením počtu článkov o ťažiskovom probléme ekonomickej teórie. Riešením tu môže byť aktívny marketing (zo strany redakčnej rady a redakcie) zameraný na tvorbu obsahovej koncepcie jednotlivých čísiel časopisu a na vyhľadávanie kvalifikovaných autorov.

Diseminácia výsledkov vedeckého výskumu a účasť na spoločenskom diskurze

Súčasná diseminácia vedeckých výstupov Ústavu prebieha formou viacerých kanálov, a to jednak prostredníctvom využívania online priestoru, účasťou pracovníkov na verejných diskusiách, ako aj prezentáciou na externých podujatiach vo forme vedeckých seminárov, workshopov a konferencií. Je potrebné skonštatovať, že s ohľadom na neustále sa zvyšujúci tlak na kontrolu efektívnosti vynakladania verejných zdrojov a príklon k výkonu verejnej politiky založenej na dôkazoch, bude oblasť diseminácie výsledkov vedeckého výskumu predstavovať jednu z priorít manažmentu Ústavu.

Z tohto titulu je potrebné rozšírenie a prehĺbenie možných kanálov diseminácie výskumu vo viacerých dimenziách. Využívanie online priestoru diseminácie výsledkov zahŕňa indexáciu samotných výstupov vedeckého výskumu v medzinárodných vedeckých databázach (REPEC, SSRN a iné), ako aj požadovanú prítomnosť pracovníkov Ústavu na medzinárodných vedeckých fórach a sieťach (researchgate.org, academia.net).

V rámci osobnej diseminácie vedeckých výstupov širšej verejnosti je potrebné minimálne udržať súčasný stav s ohľadom na vysoko pozitívnu a aktívnu úlohu pracovníkov Ústavu pri analýze a komentovaní ekonomických tém v printových a elektronických médiách. Ako možné rozšírenie aktivít Ústavu v tejto oblasti by bolo vhodné prezentovať výstupy vedeckého výskumu širšej verejnosti aj prostredníctvom zhrňujúcich správ nevedeckého charakteru (tzv. policy briefs). V súlade s nastaveným trendom musí byť aj do budúcnosti podporované prezentovanie výsledkov výskumu na vedeckých a odborných seminároch a podujatiach spriaznených/blízkych/spolupracujúcich inštitúcií, a to tak v domácom (orgány štátnej a verejnej

správy), ako aj medzinárodnom prostredí. Interné semináre Ústavu je potrebné otvoriť širšej verejnosti, ako aj zabezpečiť pozývanie zahraničných hostí na pôdu Ústavu s účelom zabezpečenia internacionalizácie diseminácie výsledkov výskumu.

Ďalej je dôležité, aby Ústav v rámci diseminácie spolupracoval s asociáciami a organizáciami vykonávajúcimi výskum v oblasti ekonomických vied, a pritom si zachoval pozíciu inštitúcie s viac ako polstoročnou tradíciou. Ústav má potenciál organizácie tematických konferencií, za účelom prezentovania výsledkov ako aplikovaného tak aj základného výskumu. Takáto forma diseminácie predstavuje efektívny spôsob prezentácie vlastných výsledkov a rozvoja ekonomických vied v SR.

Vedecká príprava a kariérny rast

Ústav je školiacim pracoviskom pre doktorandské štúdium v odbore 3.3.3 Ekonomická teória. Je nevyhnutné zabezpečiť kontinuitu doktorandského štúdia garantom pre doktorandské štúdium a stabilizovať pozíciu Ústavu ako školiaceho pracoviska v strednodobom horizonte. Príprava a prilákanie nových vedeckých pracovníkov je pre dlhodobé fungovanie EÚ SAV kľúčovým nástrojom ďalšieho rastu, spoločenskej prestíže a kvality publikácií. Z tohto titulu je potrebné vytvoriť nové kanály umožňujúce oslovenie kvalitných záujemcov o doktorandské štúdium, a to aj zo zahraničia. Ústav musí aktívne vyhľadávať nové možnosti financovania doktorandského štúdia prostredníctvom externých podporných schém (napr. štipendium poskytované Národnou bankou Slovenska) alebo vo forme prefinancovania nákladov na doktorandské štúdium prácou výskumného charakteru z niektorého z riešených medzinárodných vedeckých grantov. Publikačná činnosť doktorandov by mala byť primárne vykazovaná na EÚ SAV a každoročne dôsledne hodnotená. Ústav bude naďalej aktívny aj v doktorandskom štúdiu na univerzitách.

Podpora post-doktorandov je v súčasnosti limitovaná dostupnosťou interných finančných zdrojov Ústavu. Podporný fond Štefana Schwarza zriadený SAV na tento účel do istej miery kompenzuje nedostatok týchto finančných zdrojov, avšak Ústav musí pristúpiť k aktívnemu vyhľadávaniu iných externých podporných schém umožňujúcich čiastočné alebo plné financovanie vedeckej činnosti post-doktorandov. Financovanie post-doktorandských miest prostredníctvom medzinárodných vedeckých grantových schém môže predstavovať jednu z možností. S ohľadom na vekovú štruktúru pracovníkov Ústavu je potrebné, aby sa aktívne pristúpilo k posilneniu vedeckých kapacít v skupine vedeckých pracovníkov do 30 rokov, ako aj v skupine skúsených vedeckých pracovníkov vo veku 40-50 rokov, pri ktorých je predpoklad, že by na Ústave pôsobili ako hlavný zdroj prenosu vedeckých poznatkov na doktorandov a post-doktorandov a zároveň by mohli stáť na čele vedeckých tímov.

V rámci vedeckej prípravy bude dôležité vedenie post-doktorandov k získaniu vyššej vedeckej kvalifikácie (samostatný vedecký pracovník, vedúci vedecký pracovník a DrSc.). Pri manažmente vekovej štruktúry je potrebné zohľadniť popri veku aj úroveň vedeckej hodnosti a potenciál rozvoja zamestnanca.

Medzinárodná a národná spolupráca

V rámci medzinárodnej spolupráce môže Ústav ťažiť z výhodnej geografickej polohy. Geografická blízkosť Viedne, Prahy, Brna ale aj Varšavy či Budapešti umožňuje pomerne intenzívny kontakt s relevantnými výskumnými pracoviskami pri prijateľných cestovných nákladoch. Výskumné zameranie Ústavu, spolu s jeho pozíciou v rámci slovenského ekonomického výskumu, predurčuje

postavenie Ústavu v rámci stredoeurópskeho priestoru. Ústav by mal systematicky pracovať na budovaní reputácie v tomto priestore.

Zároveň je v dlhodobom záujme Ústavu budovať si udržateľnú stratégiu zapájania sa do medzinárodných projektov európskeho významu vo vybraných témach, ktorým sa Ústav na tejto úrovni venoval v minulosti, alebo v ktorých identifikuje najvyššiu mieru konkurencieschopnosti. Pre tento účel by mali byť vytvárané vhodné podmienky pre aktívne zapájanie sa jednotlivých pracovníkov do profesionálnych sietí a kooperačných projektov. Táto činnosť by mala byť podporovaná a oceňovaná v rámci poukazovania na dobré príklady činnosti jednotlivých vedeckých pracovníkov.

Na úrovni jednotlivých pracovníkov by malo byť vyžadované ukotvenie ich vedecko-výskumnej činnosti v rámci medzinárodného priestoru. Jedným zo spôsobov je požiadavka na vycestovanie každého vedeckého/výskumného pracovníka na pobyt na zahraničných výskumných pracoviskách minimálne jedenkrát v priebehu piatich rokov, a to či už vo forme krátkodobého alebo dlhodobého pobytu. Ústav by mal aktívne podporovať nielen mobility vlastných pracovníkov, ale podieľať sa aj na vytvorení podmienok pre prijatie zahraničných výskumníkov na vlastnej pôde. Zatiaľ čo Ústav je pomerne aktívny pri vysielaní výskumných pracovníkov do zahraničia, absentuje dlhodobý strategický plán prijímania zahraničných výskumníkov vo forme „visiting researcher“, pričom väčšina prijatí zo zahraničia má skôr nepravidelnú a náhodnú formu. Z tohto titulu je potrebné, aby sa vytvoril plán aktívneho rozvoja v tejto oblasti, a to tak z procesného, kapacitného a administratívneho hľadiska, ako aj z pohľadu možností financovania.

Okrem medzinárodnej spolupráce môže Ústav ťažiť z geografickej a personálnej blízkosti aj v prípade identifikovania národných partnerov v oblasti ekonomického výskumu. Inštitucionálne najbližšie k ústavom tretieho oddelenia SAV, personálne blízka je Ekonomická univerzita v Bratislave či Univerzita Komenského, Oddelenie výskumu Národnej banky Slovenska, Rada pre rozpočtovú zodpovednosť a Inštitút finančnej politiky pri MF SR. Ústav by mal zabezpečiť ciele informovanie partnerských inštitúcií o najvýznamnejších výsledkoch svojho výskumu, ako aj o organizovaných podujatiach, a zároveň recipročne distribuovať informácie o výstupoch a podujatiach z dielne týchto inštitúcií v radoch svojich pracovníkov.

Vedecká infraštruktúra

Úspešné vykonávanie základného a aplikovaného výskumu nie je možné bez spoľahlivo fungujúcej vedeckej infraštruktúry, a to počnúc zabezpečením technického vybavenia pracovísk Ústavu a končiac samotnými pracovnými podmienkami zamestnancov. Súčasný technický stav vedeckej infraštruktúry je na požadovanej úrovni a je predpoklad, že aj do budúcnosti bude schopný zabezpečiť výkon základného a aplikovaného výskumu. Ako vysoko urgentné sa však javí doriešenie situácie týkajúcej sa vlastníctva priestorov Ústavu. V rámci budúceho rozvoja pracovných podmienok Ústavu je zároveň potrebné, aby mal Ústav k dispozícii reprezentatívne priestory umožňujúce organizovanie interných seminárov, workshopov, prípadne iných podujatí.

Je nevyhnutné vypracovať integrovanú dátovú základňu, a to prepojením jednotlivých databázových prístupov, ktoré sú v súčasnosti fragmentované. Ústav aj v súčasnosti disponuje prístupmi k viacerým vysoko hodnotným databázam, avšak ich získavanie a následne využívanie pri výskume naráža na viaceré administratívne zábrany, čo výrazne znižuje efektivitu výskumných aktivít jednotlivých pracovníkov. Preto je potrebné pristúpiť k vypracovaniu procesných postupov získavania, nakladania

s a využívania jednotlivých databázových prístupov na úrovni celého Ústavu. Zároveň by Ústav mal prostredníctvom inštitucionálnych partnerstiev podporiť využívanie prístupov k novým zdrojom dát s orgánmi štátnej a verejnej správy (Štatistický úrad, ministerstvá, centrálna banka).

Organizačná štruktúra

Vedecká rada (ďalej VR) odporúča pre potreby vypracovania Stratégie rozvoja výskumu modifikovať zameranie, názvy, ako aj počet aktuálnych oddelení ústavu tak, aby reflektovali vyššie uvedené tematické zameranie ústavu s ohľadom na aktuálne výskumné zameranie pracovníkov ústavu. Toto odporúčanie je v súlade so závermi a odporúčaniami akreditačnej komisie, ktorá poukazuje na to, že oddelenia ústavu by mali integrovať pracovníkov na základe príbuznej vedeckej špecializácie a menej na základe podobnosti metodických postupov využívaných pri vedeckom skúmaní.

Vedecká rada navrhuje formovať obsah vedecko-výskumnej činnosti tak, aby vychádzala jednak zo súčasného vedeckého zamerania Ústavu, ale aby anticipovala aj potenciálny smer budúcej špecializácie základného a aplikovaného výskumu. Takto zadaná vedecká špecializácia založená na témach vedeckého výskumu a nie metodických postupoch aplikovaných pri samotnom výskume zároveň predstavuje možnosť nadviazania a prehĺbenia spolupráce s podobne zameranými výskumnými ústavmi a inštitúciami podobného charakteru v európskom priestore. Pri zmenách organizačnej štruktúry možno využiť vytváranie ad hoc riešiteľských tímov naprieč oddeleniami pod vedením skúsených výskumníkov.